

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЯВДОКИМЕНКО Дмитро Миколайович

УДК 347.73:336

**ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ
ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
МОНАЄНКО Антон Олексійович,
Інститут законодавства Верховної Ради України,
головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
АПАРОВ Андрій Миколайович,
Сумський державний університет, м. Суми,
професор кафедри адміністративного права;

кандидат юридичних наук
МИХАЙЛЮК Яна Михайлівна,
адвокат юридичної фірми «ТОТУМ».

Захист відбудеться “27” листопада 2019 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.062.16 у Національному авіаційному університеті за адресою: 03058, м. Київ, проспект Комарова, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, проспект Комарова, 1, корпус 8-Б.

Автореферат розісланий “26” жовтня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Я.В. Горбатюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останні десятиліття у сфері взаємодії суб'єктів, наділених публічно-владними управлінськими функціями, з фізичними та юридичними особами відбулися глибокі зміни. Зокрема, це стосується чинного законодавства України, яке розвивається вкрай стрімко: прийнято великий масив нормативно-правових актів у сфері публічного управління, адміністративного судочинства, які зачіпають права, свободи і законні інтереси фізичних та юридичних осіб; відбувається ускладнення адміністративних процедур, учасниками яких вони є. Разом з тим сучасна нормативна перебудова публічного управління зумовлює необхідність послідовного закріплення правових технологій вирішення адміністративно-правових спорів, розробку нових форм соціального співробітництва.

Пріоритет прав і свобод людини, визначений у Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вимагає теоретичного переосмислення ефективного захисту публічних прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб в умовах оновлення деяких положень Конституції та реформування процесуального законодавства України. Від систематизованого й логічно впорядкованого чинного адміністративного законодавства України сьогодні залежить як ефективність вирішення спорів у сфері публічного управління, так і захист та поновлення публічних прав, свобод і законних інтересів приватних осіб, а також реалізація альтернативних форм вирішення адміністративно-правових спорів.

В умовах постійних змін чинного законодавства України, політичної та економічної нестабільності в українському суспільстві кількість адміністративно-правових спорів стрімко зростає і, враховуючи останню практику Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, наприклад, у виборчих спорах, поновленні державних службовців на посадах, спорах щодо компетенції суб'єктів владних повноважень, у публічно-правових спорах із ВККС, ВРП, Пенсійним фондом України, центральними органами виконавчої влади, вони набувають постійного та складного характеру з точки зору механізмів їх вирішення, зловживання сторонами спору процесуальними правами, надуманості підстав звернення як до суб'єктів владних повноважень, так і до адміністративних судів з метою захисту та поновлення порушених державою в особі її органів влади прав, свобод та інтересів приватної особи.

У зв'язку з цим особливо важливим є системний аналіз причин виникнення адміністративно-правових спорів, що виходить за межі традиційної характеристики конфліктів між приватною особою і державою. Реформування судової системи та публічного управління в Україні, хаотичне внесення змін до чинного законодавства України не створило належної системи вирішення адміністративно-правових спорів, що слугує зниженню їх швидкого вирішення в рамках адміністративного процесу, негативно впливає на рівень корупційної злочинності у сфері публічного управління при вирішенні таких спорів. Подекуди спори не знаходять свого належного і швидкого вирішення й в адміністративних судах, що призводить до збільшення кількості звернень осіб до

Європейського суду з прав людини. Не прийнято також Закон України «Про адміністративну процедуру», який упорядкував би нарешті відносини суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, які уповноважені законодавством здійснювати публічно-владні управлінські функції, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду їх справ з метою забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Практика застосування чинного законодавства України, що визначає порядок вирішення адміністративно-правових спорів, свідчить про певні проблеми в цьому питанні. Необхідно системо підійти до проблем вирішення адміністративно-правових спорів запропонувати дієві шляхи їх вирішення.

Питання розгляду та вирішення публічно-правових спорів досліджувалися в науці адміністративного права таки ми науковцями, як О. Ф. Андрійко, А. М. Апаров, Ю. П. Битяк, М. І. Смокович, Н. Б. Писаренко, В. М. Кравчук, В. М. Бевзенко, Д. В. Лученко, О. Р. Радишевська, О. П. Рябченко, О. В. Кузьменко, Д. М. Лук'янець, С. Г. Стеценко, В. Я. Настюк, А. О. Монаєнко та ін.

Разом з тим низка важливих питань не знайшла свого відображення в науковій літературі. Так, зокрема, не обґрунтовано та не запропоновано поняття позасудового вирішення адміністративно-правових спорів, не достатньо уваги приділено класифікації адміністративно-правових спорів через різні критерії, виділенню стадійності виникнення та вирішення адміністративно-правових спорів; не наведено авторських пропозицій щодо законодавчого забезпечення впровадження медіації при вирішенні адміністративно-правових спорів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах теми науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Баланс публічних і приватних інтересів при правовому регулюванні суспільних відносин» (Номер державної реєстрації 0116U008200). Внесок здобувача полягає в науковому обґрунтуванні поняття позасудового вирішення адміністративно-правових спорів, удосконаленні категорії адміністративно-правового спору, класифікації адміністративно-правових спорів, формуванні пропозицій щодо законодавчого забезпечення вирішення адміністративно-правових спорів шляхом доповнення ст. 16 Закону України «Про звернення громадян» та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Мета й завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення концептуальних теоретичних основ адміністративно-правового спору, розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності правотворчої та правозастосовчої діяльності у сфері вирішення адміністративно-правових спорів.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання:

- розвинути понятійний апарат науки адміністративного права через визначення низки категорій;
- удосконалити науковий підхід до класифікації публічних прав юридичних осіб;
- удосконалити класифікацію адміністративно-правових спорів;
- науково обґрунтувати та визначити позасудове вирішення адміністративно-правових спорів;

- запропонувати виділення стадій, що визначають динаміку адміністративно-правових спорів;

- визначити роль адміністративного процесу при вирішенні адміністративно-правових спорів;

- розробити пропозиції щодо законодавчого забезпечення альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів між суб'єктами владних повноважень та фізичними особами;

- розробити пропозиції щодо більш ефективного та швидкого альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають на підставі правових норм, у сфері адміністративно-правових спорів.

Предмет дослідження – особливості вирішення адміністративно-правових спорів в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дисертації завдань застосовано загально- та спеціально-наукові методи дослідження, а саме:

- *методи аналізу й синтезу* – у ході всієї роботи над проблемою, починаючи від добору фактичного матеріалу й аналізу нормативно-правової бази у сфері адміністративно-правових спорів;

- *історико-правовий метод* – для вивчення нормативно-правової бази щодо розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3);

- *метод конкретно-історичного аналізу* – для уточнення основних понять, що зазнали змін у процесі аналізу особливостей існування адміністративно-правових спорів (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2);

- *формально-логічний і прогностичний методи* – для теоретичного узагальнення й розробки пропозицій щодо вдосконалення підходів до вирішення адміністративно-правових спорів (підрозділи 2.1–2.3);

- *абстрактно-логічний метод* – для теоретичного узагальнення й формулювання висновків.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці українських і зарубіжних учених з питань адміністративного та адміністративно-процесуального права. Положення й висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України у сфері адміністративно-правових спорів.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні наукові положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

- науково обґрунтовано та запропоновано поняття позасудового вирішення адміністративно-правових спорів як засновану на нормах адміністративно-процесуального права діяльність суб'єктів владних повноважень та інших уповноважених суб'єктів, яка спрямована на подолання розбіжностей та конфліктів між сторонами спору у відповідній адміністративній справі, що впливають з адміністративних правовідносин в позасудовому провадженні із застосуванням інституту адміністративного оскарження та відповідних

альтернативних процедур вирішення спору (примирення сторін за участю судді, медіація);

удосконалено:

– понятійний апарат адміністративно-правової науки через визначення категорії адміністративно-правового спору, під яким запропоновано розуміти публічно-правовий спір, заснований на розбіжностях, конфлікті, які виникають між суб'єктом адміністративних і (або) адміністративно-процесуальних правовідносин, наділеним публічно-владними повноваженнями (у тому числі в порядку делегування), або які забезпечують виконання публічних функцій держави, з одного боку, та фізичними або юридичними особами, які беруть участь у цих відносинах, – з іншого боку, з приводу реалізації, захисту або відновлення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, покладання на них юридичних обов'язків, притягнення їх до адміністративної відповідальності, який може бути вирішений у судовому і (або) у позасудовому порядку в рамках відповідних адміністративно-процесуальних відносин;

– науковий підхід до класифікації публічних прав юридичних осіб, які можуть бути елементом об'єкта адміністративно-правового спору: 1) публічні права юридичних осіб, пов'язані з виконанням ними публічно-владних управлінських функцій; 2) права юридичних осіб, пов'язані з їх державною реєстрацією та ліквідацією; 3) політичні права юридичних осіб (у тому випадку, якщо політичні цілі визначені в установчих документах юридичної особи); 4) публічні права юридичних осіб у зв'язку із захистом інтересів своїх членів;

набуло подальшого розвитку:

– формування більш поглибленого розуміння поняття адміністративного процесу як врегульованої адміністративно-процесуальними нормами публічної діяльності, що спрямована на вирішення індивідуальних справ у сфері публічного управління, у тому числі адміністративно-правових спорів, уповноваженими на те суб'єктами владних повноважень, а в передбачених законом випадках й іншими повноважними суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин, що виникають у ході реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень, а також їх діяльності з притягнення до адміністративної відповідальності;

– класифікація адміністративно-правових спорів через критерій поділу спорів за суб'єктами владних повноважень, що їх вирішують, та за порядком їх вирішення: 1) адміністративно-правові спори, що вирішуються в судовому порядку: а) адміністративно-правові спори, що вирішуються судами загальної юрисдикції в порядку провадження у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, закріпленому в КАСУ; б) адміністративно-правові спори, що вирішуються адміністративними судами за правилами КАСУ, юрисдикція яких поширюється на публічно-правові відносин; в) адміністративно-правові спори, що вирішуються судами загальної юрисдикції у провадженнях про оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, закріплених статтями КУАП; 2) адміністративно-правові спори, що вирішуються в позасудовому порядку суб'єктами владних повноважень: а) адміністративно-правові спори, що вирішуються в досудовому порядку; б) адміністративно-правові спори, що вирішуються в порядку адміністративного оскарження вищим суб'єктом владних

повноважень або його посадовою особою; 3) адміністративно-правові спори, що вирішуються в порядку медіації;

– виділення стадійності виникнення та вирішення адміністративно-правового спору, що визначає його динаміку: 1) офіційне вираження незгоди з рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або його посадовою особою; 2) відкриття провадження з вирішення адміністративно-правового спору уповноваженим суб'єктом владних повноважень; 3) вирішення адміністративно-правового спору шляхом винесення рішення уповноваженим суб'єктом владних повноважень; 4) виконання прийнятого рішення; 5) оскарження прийнятого рішення;

– формування пропозицій щодо законодавчого забезпечення вирішення адміністративно-правових спорів шляхом доповнення ст. 16 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР положенням у такій редакції: «Громадяни та суб'єкти владних повноважень можуть врегулювати спір між собою, уклавши мирову угоду або застосувати процедуру медіації, якщо це не суперечить інтересам сторін спору»;

– законодавче забезпечення впровадження медіації при вирішенні адміністративно-правових спорів шляхом доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення ст. 40-2 «Примирення у справі про адміністративне правопорушення», у якій закріпити право суб'єкта владних повноважень, його посадової особи, яка здійснює провадження у справі про адміністративне правопорушення та особи, щодо якої здійснюється це провадження, на укладення угоди про примирення при виникненні спору щодо законності притягнення вказаної особи до адміністративної відповідальності та застосування до неї відповідного адміністративного стягнення; право посадової особи припинити провадження у справі про адміністративне правопорушення на строк, необхідний для реалізації процедури примирення; можливі умови, а також форму і зміст угоди про примирення; порядок затвердження угоди про примирення; форму процесуального документа, що складається посадовою особою юрисдикційного органу за результатами розгляду питання про затвердження угоди про примирення; порядок, строки оскарження і виконання угоди про примирення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що застосування запропонованих напрямів удосконалення науково-практичних підходів до вирішення адміністративно-правових спорів зумовить розвиток різних форм захисту порушених з боку держави основних прав, свобод та інтересів людини і громадянина. Одержані результати дослідження становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема у:

– *науково-дослідній сфері* – основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшого розвитку концептуальних положень щодо вирішення адміністративно-правових спорів в Україні (довідка про впровадження Класичного приватного університету в наукову діяльність від 19 лютого 2019 р. № 14);

– *правотворчості* – висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані для підготовки й уточнення низки

законодавчих і підзаконних актів з питань вирішення адміністративно-правових спорів (довідка про практичне впровадження у діяльність Кабінету Міністрів України від 06.04.2019 р. № 033);

– *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів дасть змогу вдосконалити діяльність органів публічної влади у сфері вирішення адміністративно-правових спорів;

– *навчальному процесі* – результати дослідження можуть бути використані при викладанні таких навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Адміністративна юстиція», «Адміністративний процес» (довідка про впровадження Класичного приватного університету в навчальний процес від 14 листопада 2018 р. № 97).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглому столі: «Сучасна наукова дискусія: питання юриспруденції» (м. Запоріжжя, 2016 р.); «Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства» (м. Херсон, 2017 р.); «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави» (м. Одеса, 2017 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, з яких 5 – статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 4 – матеріали конференцій та круглого столу.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатка. Загальний обсяг дисертації – 228 сторінок, з них основний текст – 207 сторінок, список використаних джерел (185 найменувань) – 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** розкрито сутність і стан проблеми, що вирішується; обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено мету й задачі дослідження, його наукову новизну; вказано практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації результатів та їх оприлюднення.

Розділ 1 – «Науково-теоретичні основи адміністративно-правових спорів в Україні» – включає три підрозділи.

У підрозділі 1.1 «Дослідження теоретичних підходів до розуміння адміністративно-правових спорів» проаналізовано генезу наукової думки щодо поняття адміністративно-правових спорів. Досліджено категорію публічно-правових спорів та науково обґрунтовано доведено та виділено серед них категорію адміністративно-правових спорів.

Зазначено, що поняття публічно-правового спору ввійшло до українського законодавства з прийняттям ще Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. Проте, не всі публічно-правові спори підпадають під категорію адміністративно-правових. Зокрема, за результатами дослідження виділено наступні види публічно-правових спорів: 1) ті, на яких поширюється юрисдикція адміністративних судів. Їх неповний перелік приведений у ст. 19 КАСУ; 2) ті, що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України; 3) ті,

що належить вирішувати в порядку кримінального судочинства, зокрема, шляхом подання цивільного позову в кримінальній справі у визначених законом випадках; 4) оскарження рішень про накладення адміністративних стягнень. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення визначена главою 17 Розділу III Кодексу України про адміністративні правопорушення; 5) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.

Закцентовано увагу на тому, що в публічному управлінні конфлікт є передумовою виникнення адміністративно-правового спору. Проте, не завжди конфлікт виражається у формі спору. Таким чином, у роботі стверджується, що конфлікт може бути передумовою виникнення спору в юридичному сенсі, але не будь-який адміністративно-правовий спір розвивається на базі конфлікту і тим більше не будь-який спір є конфліктом. За результатами дослідження та через аналіз поняття «спір» та «адміністративно-правий спір», аналіз концепцій адміністративно-правових відносин надано авторське визначення адміністративно-правового спору.

У підрозділі 1.2 «Основні ознаки адміністративно-правових спорів» акцентовано увагу на тому, що адміністративно-правовий спір виникає в публічній сфері при здійсненні суб'єктами владних повноважень відповідної управлінської діяльності за чинним законодавством України. Адміністративно-правовий спір має, перш за все, управлінську природу, оскільки може виникати із публічної діяльності суб'єктів владних повноважень, суть якої полягає у виконанні ними публічно-владних управлінських функцій, результатом чого може мати місце порушення прав, свобод та інтересів людини і громадянина через незаконні рішення, дії чи бездіяльність відповідних суб'єктів владних повноважень. Виникнення адміністративно-правового спору може бути результатом відповідної правозастосовчої діяльності. Також спірні адміністративно-правові відносини можуть виникати і на основі адміністративних договорів, а також поза рамками застосування конкретних норм адміністративного права, наприклад, при прийнятті актів суб'єктів владних повноважень.

Другою ознакою адміністративно-правових спорів є їх особливий суб'єктний склад. В процесі своєї діяльності суб'єкти владних повноважень можуть здійснювати свої повноваження через прийняття відповідних адміністративних актів, які породжують певні правові наслідки для осіб, створюють певний юридичний стан та спрямовані на врегулювання суспільних відносин, або шляхом укладання адміністративних договорів, юридична природа яких полягає в тому, що вони є актом застосування адміністративно-правових норм, в результаті чого реалізуються саме публічно-владні управлінські функції цих суб'єктів владних повноважень.

В дисертаційній роботі звернено увагу на те, що до адміністративної юрисдикції належить справа, яка виникає зі спору в публічно-правових відносинах, що стосується цих відносин, коли один з його учасників є суб'єктом владних повноважень, здійснює публічно-владні управлінські функції, у цьому

процесі або за його результатами владно впливає на фізичну чи юридичну особу та порушує їх права, свободи чи інтереси в межах публічно-правових відносин.

Помилковим є поширення юрисдикції адміністративних судів на всі спори, стороною яких є суб'єкт владних повноважень, оскільки під час вирішення питання про розмежування юрисдикції судів щодо розгляду адміністративних і господарських справ недостатньо застосовувати виключно формальний критерій – визначення суб'єктного складу спірних правовідносин (участь у них суб'єкта владних повноважень), тоді як визначальною ознакою для правильного вирішення спору є характер правовідносин, з яких виник спір. Даний висновок ґрунтується на тому, що адміністративно-правові спори, на нашу думку, мають управлінський характер, а публічне управління завжди характеризується публічністю владної діяльності.

Однією з головних ознак розвитку адміністративного законодавства України є його спрямованість на ефективне забезпечення реалізації та захисту прав і законних інтересів осіб у відносинах із державою. Одна з найважливіших гарантій цього є чітка регламентація процедурної сторони відносин особи і публічної влади.

Третьою ознакою адміністративно-правового спору є його об'єкт і предмет. Предмет спору безсумнівно пов'язаний з юридично владними діями суб'єктів владних повноважень або інших осіб, наділених чинним законодавством України державно-владними повноваженнями. Об'єктом адміністративно-правового спору виступає захист саме порушених прав, свобод і законних інтересів осіб у зв'язку з реалізацією суб'єктами владних повноважень публічно-владних управлінських функцій незалежно від того, який суб'єкт владних повноважень ці функції виконує.

У підрозділі 1.3 «Захист суб'єктивних прав, свобод та інтересів при вирішенні адміністративно-правових спорів» стверджується, що в рамках адміністративно-правового спору здійснюється певна дія особою, яка спрямована на захист того, як ця особа суб'єктивно її сприймає. Суб'єкт владних повноважень у процесі вирішення певного адміністративно-правового спору не досліджує поведінку приватної особи як таку, а з'ясовує те, наскільки ця поведінка у вигляді дії, бездіяльності відповідає нормам права.

Захист порушених прав, свобод чи інтересів особи може здійснюватися в судовий, а також позасудовий спосіб, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Вимогам публічної влади особа протиставляє своє суб'єктивне публічне право. З точки зору розгляду питання про об'єкт адміністративно-правового спору дуже важливо враховувати, що суб'єктивне публічне право включає в себе не тільки можливість діяти самому носієві суб'єктивного права, а й вимагати від осіб, наділених державно-владними повноваженнями, певної поведінки, якщо така поведінка зумовлює існування суб'єктивного публічного права.

Сьогодні в Україні обсяг публічних прав, що захищаються законом, має тенденцію до збільшення. Суб'єктивні публічні права спрямовані, з одного боку,

на посилення соціальної ролі держави, а з іншого – обмежують публічну владу, забезпечуючи особисті інтереси громадян у публічній сфері, і це ставить питання про гарантії реалізації публічних прав. І однією з таких гарантій виступає можливість заперечування рішень, дій, бездіяльності органів публічної влади, наділених публічно-владними управлінськими функціями. Суб'єкти права при вирішенні адміністративно-правових спорів захищають саме своє порушене право, а не тільки запобігають його порушенню в майбутньому. І особі, чиє право на її думку було порушене, слід аргументувати та обґрунтувати, чим саме і в який спосіб та на підставі яких норм законодавства України відбулося порушення права цієї особи в результаті відповідних рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень

Поряд з поняттям суб'єктивних публічних прав як предмета адміністративно-правового спору слід також говорити про важливий компонент об'єкта цих спорів як законний інтерес. Законний інтерес як предмет адміністративно-правового спору полягає не тільки в прагненні суб'єкта реалізувати свій суб'єктивний інтерес, а й в прагненні реалізувати суспільний інтерес, що відображає потреби державно-владної управлінської діяльності, а не особисто суб'єкта спору. Законний інтерес відбиває лише легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, фактичну можливість. Таке прагнення може виражатися у користуванні конкретним матеріальним або нематеріальним благом. Відмінність такого блага від блага, яке охоплюється змістом суб'єктивного права, полягає в тому, що користування благом, на яке особа має право, визначається можливістю в рамках закону, а до якого має законний інтерес – без вимог певних дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки. Інтерес передує правам та обов'язкам, тобто виступає як суб'єктивне право, що може виникнути у майбутньому, і таким чином дає можливість захистити це право.

Отже, інтерес має наступні властивості: а) це усвідомлена спрямованість суб'єкта до володіння певним благом матеріального чи нематеріального характеру; б) спрямованість, що полягає у задоволенні потреби чи потреб; в) реалізація спрямованості суб'єкта знаходить своє вираження у нормах права.

Захист має бути спрямований саме на порушені інтереси осіб в сфері публічно-правових відносин, тобто для відновлення порушеного інтересу в зв'язку із прийняттям рішення суб'єктом владних повноважень ця особа має вказати, яким чином було порушено її інтереси даним рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень.

В обґрунтування порушення своїх інтересів особою, яка звернулася, наприклад, до суду, мало б бути доведено, яким чином цим оскаржуваним актом, дією або бездіяльністю відповідного суб'єкта владних повноважень було порушено саме її інтереси, що призвело до негативних наслідків для неї. Тобто має існувати причинно-наслідковий зв'язок між рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень та порушенням законних інтересів цієї особи в результаті прийняття цього рішення, здійснення дії, бездіяльності. Також за результатами дослідження класифіковано публічні права юридичних осіб, про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни.

Розділ 2 – «Особливості виникнення та вирішення адміністративно-правових спорів в Україні» – містить чотири підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Характеристика особливостей виникнення адміністративно-правових спорів»* відзначено, що основними причинами виникнення адміністративно-правових спорів є адміністративно-правові колізії, порушення законності при прийнятті суб'єктами владних повноважень рішень, протиріччя між законністю і доцільністю прийняття відповідних актів. Ці причини можна умовно назвати зовнішньою мотивацією виникнення адміністративно-правових спорів.

Друга група причин виникнення адміністративно-правових спорів пов'язана з внутрішньою мотивацією поведінки людини. З точки зору аналізу суб'єктивних аспектів адміністративно-правових спорів з органами влади, наділеними державно-владними повноваженнями, значення має аналіз праворозуміння людей і несвідомих мотивів людської поведінки. Праворозуміння є також важливим елементом механізму правового регулювання, що включає в себе правову ідеологію (систему ідей, уявлень про належне і необхідне в праві) і правову психологію (систему почуттів і емоцій окремих особистостей щодо права). Для з'ясування причин виникнення адміністративно-правового спору значення мають форми правосвідомості: повсякденне, професійне, доктринальне. Форма правосвідомості визначає частоту виникнення адміністративно-правових спорів за участю осіб. Особа з повсякденною правосвідомістю може не вступати в спір в силу незнання своїх суб'єктивних прав, вважаючи, що вони не порушені, юрист – професіонал може розуміти про тривалість, витратність, іноді невисоку ефективність способів захисту права і не вступати в спір з цієї причини. Ці обставини мають досить важливе, але не визначальне значення для з'ясування внутрішніх мотивів виникнення адміністративно-правового спору. Набагато більше значення відіграє розуміння осіб про справедливість і співвідношення почуття справедливості з реальними емоційними, тимчасовими, фінансовими, фізичними витратами на її підтвердження.

Конфлікт виникає через невідповідність практичної ролі особи в суспільному житті та її соціальним становищем, а також з співвідношенням між правами і обов'язками особи. Почуття справедливості є оціночним поняттям. Справедливість як фактор суб'єктивний є відносним явищем та головною проблемою сприйняття несправедливості й причиною адміністративно-правового спору є спотворене сприйняття чужих мотивів і цілей. Механізм формування почуття справедливості являє собою прихильність особи певним ціннісним орієнтаціям. На формування ціннісних установок величезний вплив здійснюють політичні, правові, загальносоціальні ідеали особи.

Але юридичне значення позитивної або негативної свідомої мотивації виникнення адміністративно-правового спору в чинному законодавстві України не відображено. Адміністративно-правовий спір характеризується тим, що буває спрямований виключно на те, щоб заподіяти шкоду охоронюваному законом відносинам, які формально не порушують прав особи, але з якихось причин не влаштовують її.

Крім свідомих людиною може рухати до розвитку адміністративно-правового спору і несвідомі їй спонукання, які в юридичній психології позначені як інстинкт самозбереження, солідарності. Окремо слід сказати про агресію, яка може бути розглянута як мотив адміністративно-правового спору. Агресія є комплексним поняттям, що включає в себе як свідомі дії, так й інстинкти. У випадку з адміністративно-правовим спором агресія виражається як реакція, пов'язана з бажанням надати протидію у відповідь на управлінський вплив суб'єктів владних повноважень та їх посадових осіб. Така протидія пов'язана з явним або скритим бажанням заподіяти посадовій особі або суб'єкту владних повноважень шкоду, що виражається в умисному гальмуванні їх роботи, з наданням впливу на психіку посадових осіб. Такий вплив може бути як фізичним (перешкоджання проведенню перевірки шляхом неподання запитуваних документів), так і вербальним (відмова давати пояснення за матеріалами перевірки).

У підрозділі 2.2 «Визначення видів адміністративно-правових спорів» з'ясовано, що основою класифікації адміністративно-правових спорів можуть бути відповідні критерії поділу спорів за суб'єктами владних повноважень, що їх вирішують, та за порядком їх вирішення. Вказані критерії також є комбінованими, оскільки класифікація спорів лише за органами влади, що їх вирішують, мало що дає для розуміння сутнісних характеристик класифікаційних явищ. Для багатьох з них встановлений загальний порядок вирішення адміністративно-правових спорів, що не виражає специфіки того або іншого органу влади.

У зв'язку із цим, за результатами дослідження автором удосконалено класифікацію адміністративно-правових спорів, про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни роботи. Також автором визначено поняття позасудового вирішення адміністративно-правового спору, про що свідчить також окремий об'єкт наукової новизни.

Якщо співвідносити вище приведені класифікації, то виявляється їх природний взаємний перетин, тобто спори, віднесені до однієї з категорій за критерієм характеру правовідносин і суб'єктного складу, повністю або частково входять в одну з категорій спорів за критерієм суб'єктів владних повноважень, що їх вирішують, і за порядком їх вирішення. Більшість адміністративно-правових спорів за чинним законодавством України може бути вирішена в судовому порядку незалежно від попереднього адміністративного оскарження.

Адміністративно-правові спори можна також класифікувати в залежності від того, з чієї ініціативи даний спір виник. Виділяється три групи: спори, ініційовані фізичними особами; спори, ініційовані суб'єктами владних повноважень; спори, ініційовані суб'єктами владних повноважень, які виступають на захист прав, свобод і законних інтересів інших осіб.

Таким чином, підстав класифікацій адміністративно-правових спорів існує багато: від сфери виникнення до порядку розгляду. Так, за способом вирішення (які вирішуються в судовому та адміністративному порядку), за порядком звернення за захистом прав (позовна заява, скарга), за суб'єктом спору (між суб'єктами владних повноважень та громадянами і юридичними особами

приватного права, між суб'єктами владних повноважень), за об'єктом спору (оскарження рішень судів, суб'єктів владних повноважень та їх посадових осіб), за сферою виникнення (спори в сфері державної служби, спори в сфері соціального забезпечення тощо). Причому, деякі елементи окремих класифікацій містять самостійні підвиди (наприклад, адміністративно-правові спори в сфері природокористування). Така різноманітність говорить про комплексний і складний характер такого інституту як адміністративно-правовий спір.

Також для визначення особливостей адміністративно-правових спорів має значення їх стадійність. У зв'язку із чим, за результатами дослідження нами було запропоновано 5 стадій виникнення адміністративно-правового спору, про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни роботи.

У підрозділі 2.3 «Особливості вирішення адміністративно-правових спорів» зазначено, що адміністративний процес є врегульованою правом, здійснюваною в особливій формі діяльністю з вирішення адміністративно-правових спорів та індивідуальних справ, що виникають в процесі реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень, а також діяльність із притягнення до адміністративної відповідальності. За результатами дослідження автором удосконалено поняття адміністративного процесу, про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни.

Адміністративний процес спрямований на забезпечення правильної реалізації матеріальних адміністративно-правових норм, які невіддільні від адміністративно-процесуальних норм в тому сенсі, що процес є формою реалізації, втілення в життя приписів, що містяться в нормах матеріального адміністративного права.

Реалізація норм матеріального адміністративного права здійснюється з дотриманням юридичних приписів, що визначають порядок здійснення правореалізаційних дій. Чинні адміністративно-процесуальні норми містяться в законах та інших нормативно-правових актах. Ці норми встановлюють порядок прийняття і видання правозастосовних та інших правореалізаційних актів, права і обов'язки учасників адміністративного процесу тощо.

В процесі реалізації функцій публічного управління суб'єктами владних повноважень можуть виникнути суперечки, конфлікти інтересів, включаючи службові спори в системі державної служби, конфліктні явища при взаємодії з громадянами, юридичними особами тощо. Такі конфліктні ситуації найчастіше можуть вирішуватися адміністративно-правовими способами за допомогою адміністративних проваджень, що застосовуються в позасудовому або досудовому порядку.

Вирішення адміністративно-правових спорів в межах адміністративного процесу може відбуватися через інститут адміністративних процедур (розгляд звернень громадян і організацій щодо реалізації їх прав і законних інтересів у сфері публічного управління), інститут адміністративної юрисдикції (адміністративний порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень) та інститут адміністративної юстиції. Адміністративні процедури являють собою встановлену послідовну діяльність уповноважених суб'єктів владних повноважень щодо реалізації своєї компетенції на основі

адміністративно-процесуальних норм. Адміністративна юрисдикція суб'єктів владних повноважень включає в себе провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності, дисциплінарні провадження, провадження по скаргах на акти та бездіяльність або дії суб'єктів владних повноважень в адміністративному порядку. Адміністративна ж юстиція становить систему адміністративних судів, що вирішують адміністративно-правові спори в судовому порядку з метою захист порушених з боку держави основних права, свобод та інтересів людини і громадянина.

У підрозділі 2.4 «Альтернативні способи вирішення адміністративно-правових спорів» встановлено, що актуальним питанням на сьогодні є вирішення адміністративно-правових спорів за допомогою альтернативних та досудових методів. Альтернативні форми вирішення адміністративно-правових спорів є сукупністю певних процедур, спрямованих на вирішення правового конфлікту шляхом досягнення взаємоприйняттого результату для сторін цього спору, який не володіє ознаками судового розгляду, що застосовується до, під час або позасудового процесу.

Одним же із відомих шляхів досудового вирішення адміністративно-правового спору є спроба повного або часткового вирішення такого спору за допомогою судді з врегулювання спору, шляхом проведення за його участі переговорів між учасниками справи адміністративної юрисдикції, з метою економії часу та коштів як сторін, так і держави. Так, ст. 185 КАСУ регламентує процедуру врегулювання спору за участю судді.

А альтернативним методом вирішення адміністративно-правового спору є медіація в адміністративному процесі. Основними ознаками медіації, як альтернативного способу вирішення адміністративно-правових спорів, які дають змогу виокремити її серед інших способів врегулювання адміністративно-правових спорів, є: добровільність, залучення до її проведення посередника (медіатора) для двох сторін спору, здійснення з метою узгодження інтересів через віднаходження взаємоприйняттого рішення, швидкість, гнучкість та відсутність детальної регламентації, економічність, конфіденційність, можливість залучення представників, відсутність додаткових преференцій для сторони спору – приватної особи. Запровадження медіації слугуватиме більш якісній зміні правового регулювання в сфері вирішення адміністративно-правових спорів, що реалізовуватиметься з метою забезпечення оптимального балансу публічного та приватного інтересів.

Таким чином, всі сторони конфлікту будуть впевнені в об'єктивному, всебічному та справедливому вирішенні спору. Дане положення допоможе виключити корупційну складову, а також органи влади та їх посадові особи, уповноважені вирішувати адміністративно-правові спори в позасудовому порядку, отримають юридично закріплений дозвіл на використання послуг посередника (медіатора). Це призведе до розвантаження судів і діяльності суб'єктів владних повноважень в їх діяльності в питаннях участі в судових засіданнях, а громадяни, чиї права порушені, отримають ще один, закріплений законом спосіб захисту своїх порушених прав, свобод та інтересів.

У зв'язку із цим і в силу відсутності спеціального Закону України «Про медіацію», нами запропоновано доповнити відповідними змінами ст. 16 Закону України «Про звернення громадян», про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни.

Крім того, в деяких категоріях адміністративно-правових спорів слід визнати медіацію як обов'язковий спосіб позасудового їх вирішення, а саме, що виникають в рамках адміністративних і адміністративно-процесуальних відносин, пов'язаних, зокрема, з ліцензуванням окремих видів господарської діяльності, видачею інших спеціальних дозволів, між відповідними суб'єктами владних повноважень та фізичними особами з приводу розбіжностей з технічних, фінансових та інших спеціальних питань, наприклад, з питань оцінки вартості майна, дотримання особою спеціальних технічних та інших обов'язкових вимог при експлуатації різних об'єктів і обладнання. При вирішенні таких спорів необхідна буде участь відповідних компетентних фахівців, які і можуть виступати в якості медіаторів.

Крім того, у справах про адміністративні правопорушення, закріплених статтями КУАП, доцільно передбачити також медіаційний механізм вирішення адміністративно-правових спорів, що вирішуються судами загальної юрисдикції у провадженнях про оскарження постанов. Тому нами було запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 40-2 «Примирення у справі про адміністративне правопорушення», про що свідчить відповідний об'єкт наукової новизни.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробці нових теоретичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів. Отримані в процесі дослідження результати надають змогу сформулювати такі висновки та внести пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення для науки адміністративного права:

1. За результатами дослідження визначено поняття адміністративно-правового спору, під яким запропоновано розуміти публічно-правовий спір, заснований на розбіжностях, конфлікті, які виникають між суб'єктом адміністративних і (або) адміністративно-процесуальних правовідносин, наділеним публічно-владними повноваженнями (у тому числі в порядку делегування), або які забезпечують виконання публічних функцій держави, з одного боку, і фізичними або юридичними особами, які беруть участь у цих відносинах, – з іншого боку, з приводу реалізації, захисту або відновлення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, покладання на них юридичних обов'язків, притягнення їх до адміністративної відповідальності, який може бути вирішений у судовому і (або) у позасудовому порядку в рамках відповідних адміністративно-процесуальних відносин. Визначення цього поняття дасть можливість більш комплексно розуміти категорію адміністративно-правових спорів та правильно визначати правову природу відповідного публічно-

правового спору, який виник між суб'єктами владних повноважень і приватними особами.

2. За результатами дослідження удосконалено науковий підхід до класифікації публічних прав юридичних осіб, які можуть бути елементом об'єкта адміністративно-правового спору: 1) публічні права юридичних осіб, пов'язані з виконанням ними публічно-владних управлінських функцій; 2) права юридичних осіб, пов'язані з їх державною реєстрацією та ліквідацією; 3) політичні права юридичних осіб (у тому випадку, якщо політичні цілі визначені в установчих документах юридичної особи); 4) публічні права юридичних осіб у зв'язку із захистом інтересів своїх членів.

3. Удосконалено класифікацію адміністративно-правових спорів за критерієм поділу спорів за суб'єктами владних повноважень, що їх вирішують, та за порядком їх вирішення: 1) адміністративно-правові спори, що вирішуються в судовому порядку: а) адміністративно-правові спори, що вирішуються судами загальної юрисдикції в порядку провадження у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, закріпленому в КАСУ; б) адміністративно-правові спори, що вирішуються адміністративними судами за правилами КАСУ, юрисдикція яких поширюється на публічно-правові відносин; в) адміністративно-правові спори, що вирішуються судами загальної юрисдикції у провадженнях про оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, закріплених статтями КУАП; 2) адміністративно-правові спори, що вирішуються в позасудовому порядку: а) адміністративно-правові спори, що вирішуються в досудовому порядку; б) адміністративно-правові спори, що вирішуються в порядку адміністративного оскарження вищим суб'єктом владних повноважень або його посадовою особою; в) адміністративно-правові спори, що вирішуються в порядку медіації. Запропонований підхід до класифікації надасть можливість розвивати адміністративно-правову науку в питаннях кваліфікації та вирішення адміністративно-правових спорів, а також юридичну практику, що дасть змогу на більш якісному рівні визначати природу адміністративно-правових спорів та застосовувати необхідні способи їх вирішення

4. За результатами дослідження науково обґрунтовано та визначено для розвитку понятійного апарату адміністративно-правової науки поняття позасудового вирішення адміністративно-правового спору як заснованої на нормах адміністративно-процесуального права діяльності суб'єктів та інших уповноважених суб'єктів, що спрямована на подолання розбіжностей та конфліктів між сторонами спору у відповідній справі, які впливають з адміністративних правовідносин в позасудовому провадженні із застосуванням інституту адміністративного оскарження та відповідних альтернативних процедур (примирення сторін за участю судді, медіація). Визначення цього поняття запровадить у подальшому можливість не тільки на теоретичному, але й на практичному рівні застосовувати альтернативні способи вирішення адміністративно-правових спорів та закладе підвалини для впровадження медіації.

5. За результатами дослідження запропоновано виділити такі стадії, що визначають динаміку адміністративно-правового спору: 1) офіційне вираження

незгоди з рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або його посадовою особою; 2) відкриття провадження з вирішення адміністративно-правового спору уповноваженим суб'єктом владних повноважень; 3) вирішення адміністративно-правового спору шляхом винесення рішення уповноваженим суб'єктом владних повноважень; 4) виконання прийнятого рішення; 5) оскарження прийнятого рішення. Визначення такої стадійності динаміки адміністративно-правових спорів надасть можливість правильно кваліфікувати підстави виникнення та зрозуміти процедуру їх вирішення.

6. За результатами дослідження адміністративний процес визначено як врегульовану адміністративно-процесуальними нормами публічну діяльність, що спрямована на вирішення індивідуальних справ у сфері публічного управління, у тому числі адміністративно-правових спорів, уповноваженими на те суб'єктами владних повноважень, а в передбачених законом випадках й іншими повноважними суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин, що виникають у ході реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень, а також їх діяльність із притягнення до адміністративної відповідальності.

7. З метою розвитку доктрини адміністративного права для налагодження ефективного механізму вирішення адміністративно-правових спорів та законодавчого забезпечення альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів запропоновано доповнити ст. 16 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР положенням у такій редакції: «Сторони можуть врегулювати спір, уклавши мирову угоду або застосувати процедуру медіації, якщо це не суперечить інтересам сторін спору». Запровадження медіації у вирішенні адміністративно-правових спорів слугуватиме більш якісній зміні правового регулювання у сфері вирішення адміністративно-правових спорів, що реалізовуватиметься з метою забезпечення оптимального балансу публічного та приватного інтересів, та розвантаженню судової системи від адміністративних справ при вирішенні адміністративно-правових спорів.

8. З метою більш ефективного альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів у справах про притягнення до адміністративної відповідальності запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення ст. 40-2 «Примирення у справі про адміністративне правопорушення», у якій закріпити право суб'єкта владних повноважень, його посадової особи, яка здійснює провадження у справі про адміністративне правопорушення, та особи, щодо якої здійснюється це провадження, на укладення угоди про примирення при виникненні спору щодо законності притягнення вказаної особи до адміністративної відповідальності та застосування до неї відповідного адміністративного стягнення; право посадової особи припиняти провадження у справі про адміністративне правопорушення на строк, необхідний для реалізації процедури примирення; можливі умови, а також форму і зміст угоди про примирення; порядок затвердження угоди про примирення; форму процесуального документа, що складається посадовою особою юрисдикційного органу за результатами розгляду питання про затвердження угоди про примирення; порядок, строки оскарження і виконання угоди про примирення. Ця

пропозиція слугуватиме розвантаженню судів загальної юрисдикції при розгляді справ про притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, економії часу та більш швидкому вирішенню спорів цієї категорії між суб'єктами владних повноважень та фізичними особами, а також покращенню публічної діяльності органів публічної влади через усунення нагромадження в роботі подібними справами їх посадових осіб.

9. Як напрями подальших наукових досліджень накреслено: визначення подальшого впровадження медіаційних механізмів вирішення адміністративно-правових спорів у сфері публічного управління, державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, а також в різних юрисдикційних провадженнях, які впливають на права, свободи та інтереси фізичних та юридичних осіб за умови подальшого належного законодавчого забезпечення медіації в адміністративних провадженнях; визначення критеріїв розмежування юрисдикції судів у розгляді та вирішенні справ за зверненнями суб'єктів владних повноважень за правопорушення у сфері публічного управління; розробка дієвих механізмів від зловживань з боку суб'єктів владних повноважень шляхом оспорювання правомірності їх діяльності в адміністративному (позасудовому) порядку, оскільки станом на сьогодні адміністративний порядок вирішення спорів із суб'єктами владних повноважень викликає чимало зауважень у зв'язку з тим, що визначені законодавством правила оскарження актів в адміністративному порядку містяться в різних законодавчих та підзаконних актах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України та періодичних наукових виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз:

1. Явдокименко Д. М. Доктринальна характеристика адміністративно-правових спорів в зарубіжних країнах. *Адміністративне право та процес*. 2016. № 3 (17). С. 121–132.

2. Явдокименко Д. М. Адміністративно-правовий спір як елемент адміністративного процесу. *Право та державне управління*: зб. наук. пр. 2016. № 3. С. 56–62.

3. Явдокименко Д. М. Доказування та докази при вирішенні адміністративно-правових спорів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2016. № 3. С. 102–106.

4. Явдокименко Д. М. Особливості класифікації адміністративно-правових спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 43. Т. 2. С. 106–108.

5. Явдокименко Д. М. Поняття адміністративно-правового спору. *Право і суспільство*. 2017. № 2. Ч. 2. С. 135–141.

Матеріали науково-практичних конференцій та круглих столів:

6. Явдокименко Д. М. Роль адміністративної юстиції в здійсненні судової реформи. *Сучасна наукова дискусія: питання юриспруденції*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. 21–22 жовтня 2016 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 95–97.

7. Явдокименко Д. Н. Понятие объекта и предмета административно-правового спора. *Історія вітчизняного та європейського адміністративного права і*

процесу: тези I Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 6 жовтня 2016 р.; м. Львів, 11 листопада 2016 р.) / за ред. В. М. Бевзенка. Харків: Панов А. М., 2017. С. 439–442.

8. Явдокименко Д. М. Критерії виділення адміністративно-процесуального права. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (3–4 березня 2017 р., м. Одеса). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2017. С. 107–110.

9. Явдокименко Д. М. Здійснення адміністративно-юрисдикційного процесу, регламентованого адміністративно-процесуальними нормами. *Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства*: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (14–15 квітня 2017 р., м. Херсон). Херсон: Гельветика, 2017. С. 116–117.

АНОТАЦІЯ

Явдокименко Д.М. Особливості вирішення адміністративно-правових спорів за чинним законодавством України. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2019.

Дисертацію присвячено удосконаленню концептуальних теоретичних основ адміністративно-правового спору, розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності правотворчої та правозастосовчої діяльності у сфері вирішення адміністративно-правових спорів. Розвинуто понятійний апарат науки адміністративного права через визначення низки категорій. Удосконалено науковий підхід до класифікації публічних прав юридичних осіб, класифікацію адміністративно-правових спорів. Науково обґрунтовано та визначено позасудове вирішення адміністративно-правових спорів. Запропоновано виділення стадій, що визначають динаміку адміністративно-правових спорів. Визначено роль адміністративного процесу при вирішенні адміністративно-правових спорів. Розроблено пропозиції щодо законодавчого забезпечення альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів між суб'єктами владних повноважень та фізичними особами; пропозиції щодо більш ефективного та швидкого альтернативного вирішення адміністративно-правових спорів у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Ключові слова: адміністративно-правовий спір, конфлікт, публічно-владні управлінські функції, владні повноваження, суб'єкт владних повноважень, адміністративний процес, адміністративна юрисдикція, адміністративна юстиція.

АННОТАЦИЯ

Явдокименко Д.Н. Особенности разрешения административно-правовых споров согласно действующему законодательству Украины. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Национальный авиационный университет. – Киев, 2019.

Определено понятие административно-правового спора, под которым предлагается понимать публично-правовой спор, основанный на различиях, конфликте, которые возникают между субъектом административных и (или) административно-процессуальных правоотношений, наделенным публично-властными полномочиями (в том числе в порядке делегирования), или которые обеспечивают выполнение публичных функций государства, с одной стороны, и физическими или юридическими лицами, которые принимают участие в этих отношениях, – с другой стороны, по поводу реализации, защиты или восстановления прав, свобод и законных интересов физических и юридических лиц, возложение на них юридических обязанностей, привлечения их к административной ответственности, который может быть решен в судебном и (или) во внесудебном порядке в рамках соответствующих административно-процессуальных отношений.

Усовершенствован научный подход к классификации публичных прав юридических лиц, которые могут быть элементом объекта административно-правового спора: 1) публичные права юридических лиц, связанные с исполнением ими публично-властных управленческих функций; 2) права юридических лиц, связанные с их государственной регистрацией и ликвидацией; 3) политические права юридических лиц (в том случае, если политические цели определены в учредительных документах юридического лица); 4) публичные права юридических лиц в связи с защитой интересов своих членов.

Усовершенствована классификация административно-правовых споров по критерию разделения споров с субъектами властных полномочий, которые разрешают, и по порядку их разрешения: 1) административно-правовые споры разрешаются в судебном порядке: а) административно-правовые споры разрешаются судами общей юрисдикции в порядке производства по делам, возникающим из административно-правовых отношений, закрепленному в КАСУ; б) административно-правовые споры разрешаются административными судами по правилам КАС, юрисдикция которых распространяется на публично-правовые отношения; в) административно-правовые споры разрешаются судами общей юрисдикции в производствах об обжаловании постановлений по делам об административных правонарушениях, закрепленных статьями КоАП; 2) административно-правовые споры разрешаются во внесудебном порядке: а) административно-правовые споры разрешаются в досудебном порядке; б) административно-правовые споры разрешаются в порядке административного обжалования высшим субъектом властных полномочий или его должностным лицом; в) административно-правовые споры разрешаются в порядке медиации.

Дано определение понятию внесудебного разрешения административно-правового спора как основанной на нормах административно-процессуального права деятельности субъектов, направленная на преодоление разногласий и конфликтов между сторонами спора по соответствующему делу, вытекающих из административных правоотношений во внесудебном производстве с применением института административного обжалования и соответствующих альтернативных процедур (примирение сторон с участием судьи, медиация).

Административный процесс определен как урегулированная административно-процессуальными нормами публичная деятельность, направленная на разрешение индивидуальных дел в сфере публичного управления, в том числе административно-правовых споров, уполномоченными на то субъектами властных полномочий, а в предусмотренных законом случаях и другими уполномоченными субъектами административно-процессуальных отношений, возникающих в ходе реализации компетенции субъектов властных полномочий, а также их деятельность по привлечению к административной ответственности.

Предложено дополнить ст. 16 Закона Украины «Об обращениях граждан» от 2 октября 1996 № 393/96-ВР положением в следующей редакции: «Стороны могут урегулировать спор, заключив мировое соглашение или применить процедуру медиации, если это не противоречит интересам сторон спора». Предложено дополнить Кодекс Украины об административных правонарушениях ст. 40-2 «Примирение по делу об административном правонарушении».

Ключевые слова: административно-правовой спор, конфликт, публично-властные управленческие функции, властные полномочия, субъект властных полномочий, административный процесс, административная юрисдикция, административная юстиция.

SUMMARY

Yavdokimenko D. The features of administrative-legal disputes solution under the current legislation of Ukraine. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of sciences from state administration after speciality 12.00.07 – Administrative law and process; financial law; informative law. – National aviation university. – Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the improvement of the conceptual theoretical foundations of the administrative-legal dispute, the development of practical recommendations for improving the effectiveness of law-making and law-enforcement activities in the area of resolving administrative-legal disputes. The conceptual apparatus of the science of administrative law has been developed through the definition of a number of categories. The scientific approach to the classification of public rights of legal persons, the classification of administrative and legal disputes have been improved. The non-judicial solution of administrative legal disputes has been scientifically substantiated and determined. The selection of stages determining the dynamics of administrative legal disputes has been proposed. The role of the administrative process in the settlement of administrative and legal disputes has been determined. Proposals on the legislative provision of an alternative solution to administrative-legal disputes between subjects of authority and individuals have been developed; proposals for more effective and quick alternative solution of administrative legal disputes in cases of bringing to administrative liability have been also developed.

Key words: administrative-legal dispute, conflict, public-power administrative functions, power, subject of authority, administrative process, administrative jurisdiction, administrative justice.

Підписано до друку 03.10.2019. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1019/205.
Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105
Телефон +38 (0552) 39-95-80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.